

Přední umělecké ideje 19. a 20. století

René Magritte, Falešné zrcadlo, 1928

Tři ideje obrazové racionality dle A. Gehlena

- Arnold Gehlen, *Zeit-Bilder. Zur Sociologie und Ästhetik der modernen Malerei*, 1960, 2. vyd. 1986
  - Řídící idea obrazové racionality: zahrnuje výstavbu, vnitřní strukturu a vztah tohoto obrazu k vnějšímu světu.
  - V západoevropském umění rozlišuje tři ideje (paradigmata):
    - 1) Umění ideálního zpřítomňování
    - 2) Realistické umění
    - 3) Kubistické a abstraktní malířství (peinture conceptuelle – spočívající v teorii)
- Tak probíhá „proces redukce obsahu obrazu“. Zvyšuje se „suverenita estetického“ a zdůrazňuje se subjekt.

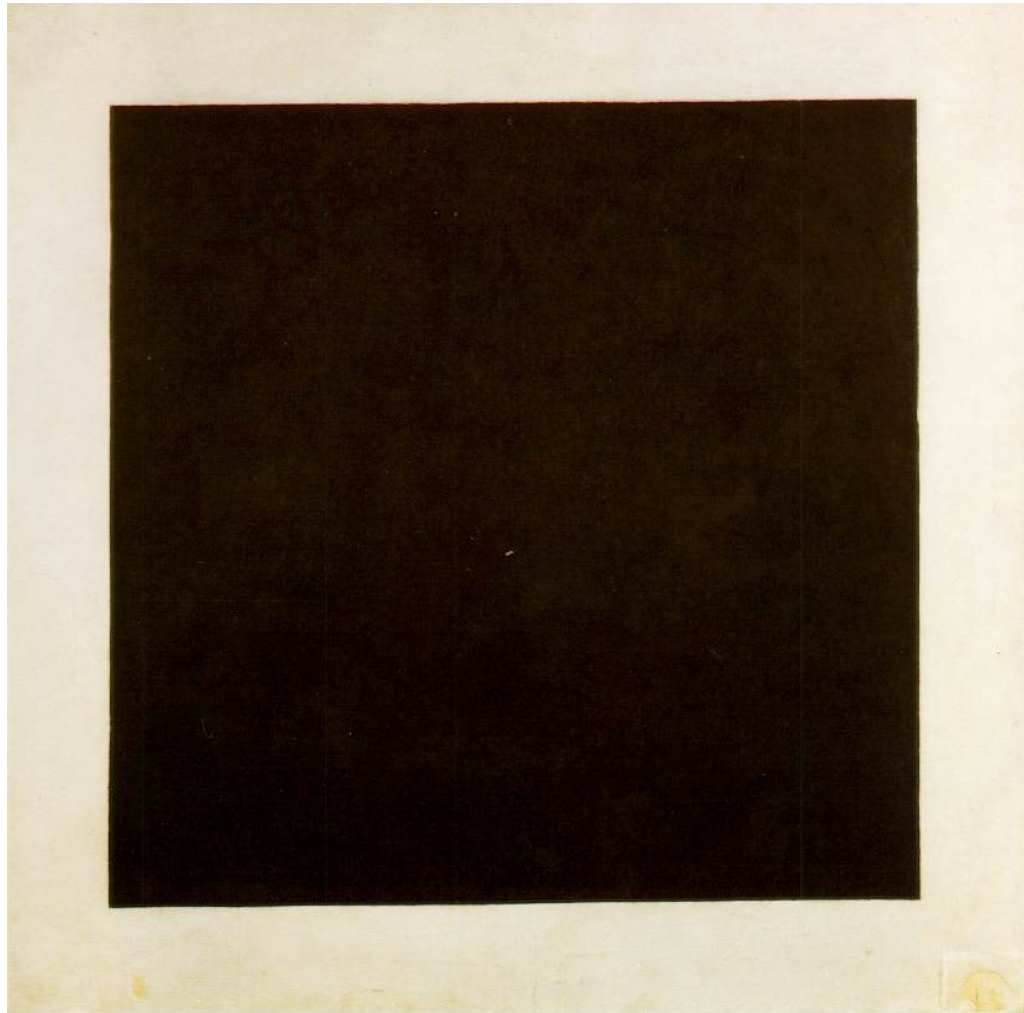
- 1) Umění ideálního zpřítomňování
- 2) Realistické umění (G. Courbet, 1855)

Abb. Nike von Samothrake. Um 180 v. Chr., Marmor. 2,45 m. Paris, Louvre.

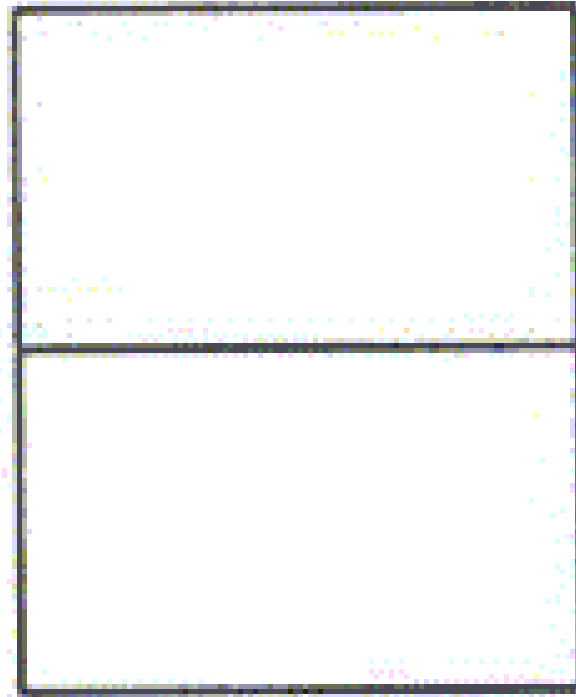
3) Konceptuální malířství (K. Malevič, Černý
čtverec na bílém pozadí, 1915)

Jsou umělecká díla vytvářena interpretací?
(A. C. Danto, Osvícení obyčejného)

J.

K.

Impresionismus a postimpresionismus

Symbolismus a secese

- Impresionismus se téměř obešel bez teoretických textů, teorie i praxe postimpresionismu využívala poznatků soudobé vědy.
- **Albert Aurier**, manifest symbolismu ve výtvarném umění, 1890 (literární manifest Louis Moréas, 1886, Le Figaro)
- **Paul Signac**, *D'Eugène Delacroix au Néoimpressionisme*, 1899
- **Julius Meier-Graefe**, *Entwicklungsgeschichte der modernen Kunst*, 1.vyd. 1904, závěrečná úprava po 1920
- **Ludwig Hevesi**, *Acht Jahre Sezession*, 1905
- **Maurice Denis**, *Théories*, 1920, shrnutí textů teoretika skupiny Nabis od 80. let 19. stol.
- Teorie **Paula Cézanna** (shrnul Joachim Gasquet)
- Teorie **Vincenta van Gogha**, z korespondence (bratr Theo)

Paul Signac

Portrét Felixe Féneona, 1870

Obrazy neoimpresionistů nejsou ani studie, ani závěsné obrazy, ale příklady umění velké dekorativní hodnoty, které obětují anekdotický děj linii, analýzu syntéze, těkavost stálosti, a překonávají tak dosavadní pochybné metody zkoumání přírody svou nedotknutelnou pravdivostí.

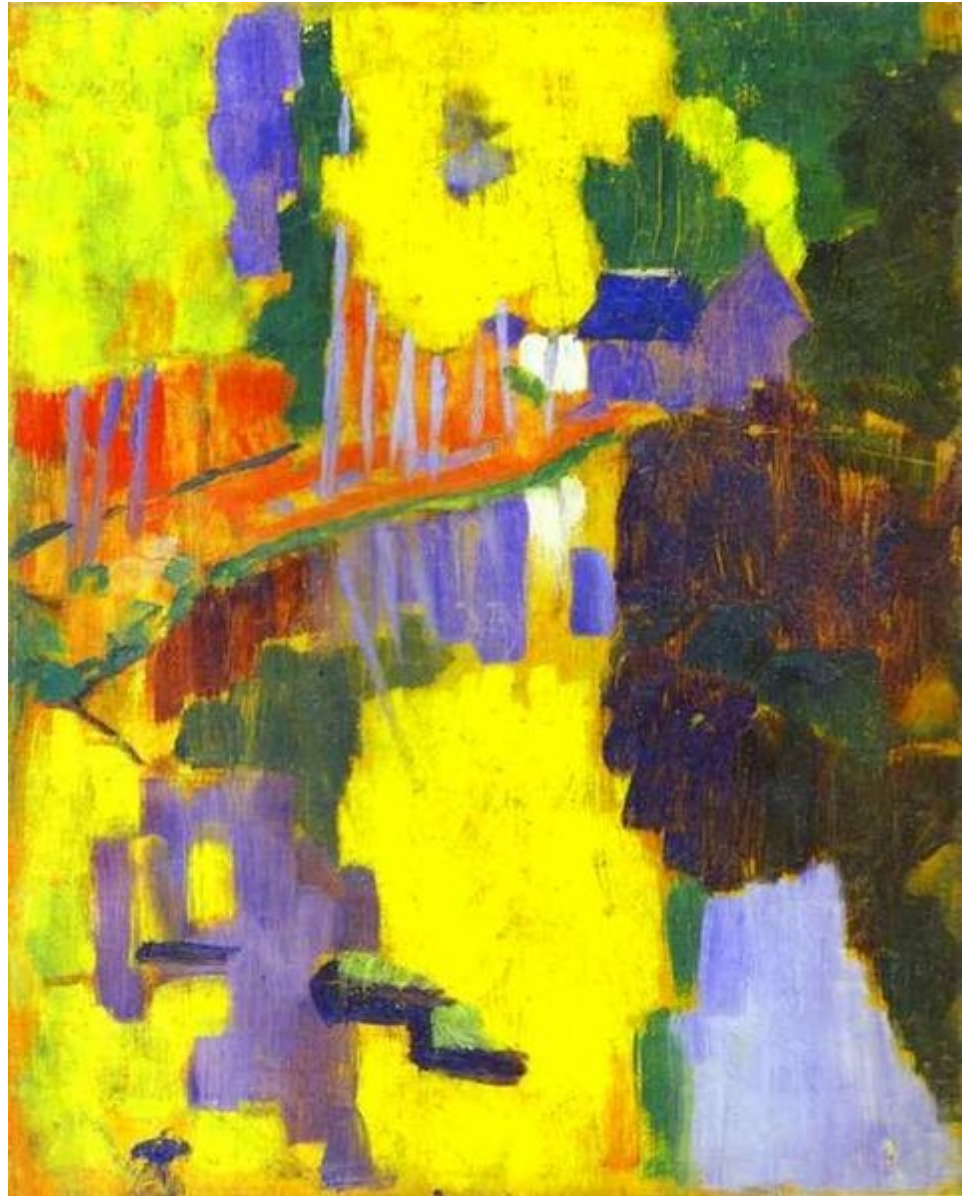
(D'Eugène Delacroix au Néoimpressionisme, 1899)

Paul Sérusier,
Talisman, 1888
skupina Nabis

Je třeba si uvědomit, že obraz dříve než představuje koně, bitvu, nahou ženu, nebo jinou anekdotu, je ve své podstatě plocha pokrytá barvami uspořádaná podle určitého pořádku.

(Maurice Denis, Théories)

Édouard Manet

Portrét Stéphana Mallarmé, 1876

Proniknout za skutečnost, vyvolat obraz, který se rodí ze snů, to je poslání básníkovy. Pojmenovat věc přímo, znamená nepochopit, v čem ze tří čtvrtin záleží působivost básně – totiž právě ve šťastné schopnosti tušit v hlubinách. V naznačení a přiblížení spočívá sen. To je podstata tajemství, které tvoří symbol.

(Stéphane Mallarmé)

Jan Toorop
Sfinga, 1892-1897

Paul Cézanne

Mont Ste-Victoire, cca 1900

Přírodu nemůžeme reprodukovat, musíme ji reprezentovat. Čím? Ztělesňujícími barevnými ekvivalenty, které ji vytvoří.

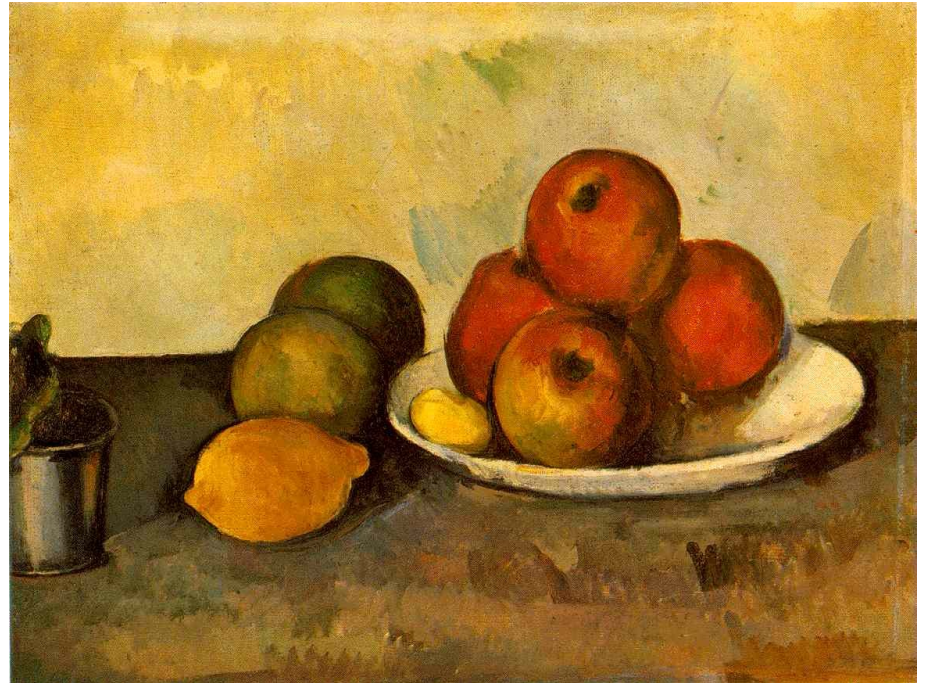
(Cézanne, in: M. Denis, Théories)

Paul Cézanne

Zátiší s jablky, cca 1890

- Čím je harmoničtější barva, tím je přesnější kresba. Dosáhne-li barva nejvyššího bohatství, je forma nejplněnější. Kontrasty a souhra barevných tónů: v tom je tajemství modelace a kresby. (Cézanne, in: E. Bernard, Souvenirs sur Paul Cézanne)
- Nemá se říkat modelovat (tělesa), ale modulovat (barvy). (Cézanne, in: M. Denis, Théories)

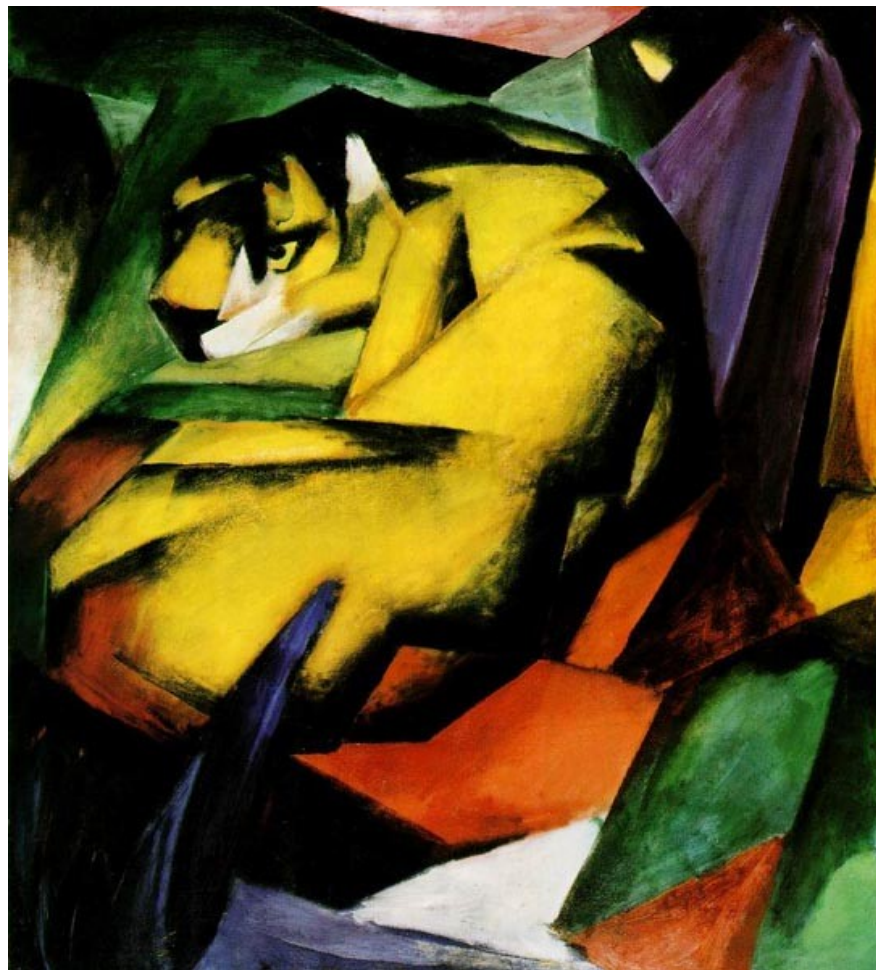
Expresionismus, kubismus, abstrakce

- **Wilhelm Worringer**, *Abstraktion und Einfühlung*, 1908 (disertace, *Abstrakce a vcítění*, česky 2001)
- **Vasily Kandinsky**, *Über das Geistige in der Kunst*, 1912, (O duchovnosti v umění, česky 1998)
- Almanach *Der blaue Reiter*. Ed. Franz Marc – Vasily Kandinsky. 1912
- **Guillaume Apollinaire**, *Peintres cubistes*, 1913
- Týž, *Méditations éthétiques*, 1913, *L'antitradition futuriste*, 1914
- **Paul Klee**, *Schöpferische Konfession*, 1920
- Týž, *Pädagogisches Skizzenbuch*, 1925 (Pedagogický náčrtník, česky 1999)
- **Piet Mondrian**, *Lidem budoucnosti. Studie k neoplasticismu* (česky 2002)

Franz Marc

Tygr, 1912

Rozkládáme dnes neporušenou, stále klamající přírodu a znovu ji scelujeme podle naší vůle. Pronikáme hmotou a není daleko den, kdy pronikneme vířící masou jako vzduchem. (...) Všechny objevy znamenají duchovní proměnu a posunutí hranice poznání. (F. Marc, Briefe... vyd. 1920)

Pablo Picasso
Portrét D. H.
Kahnweilera,
1910

Noví malíři hledají ideální krásu, která by nebyla už jen hrdým výrazem lidského rodu, ale výrazem celého světa, tou měrou, jak zlidštl ve světle.

(G. Apollinaire, Kubističtí malíři, 1913)

Pablo Picasso
Slečny z Avignonu, 1907

Pablo Picasso

Mandolína a kytara, 1924

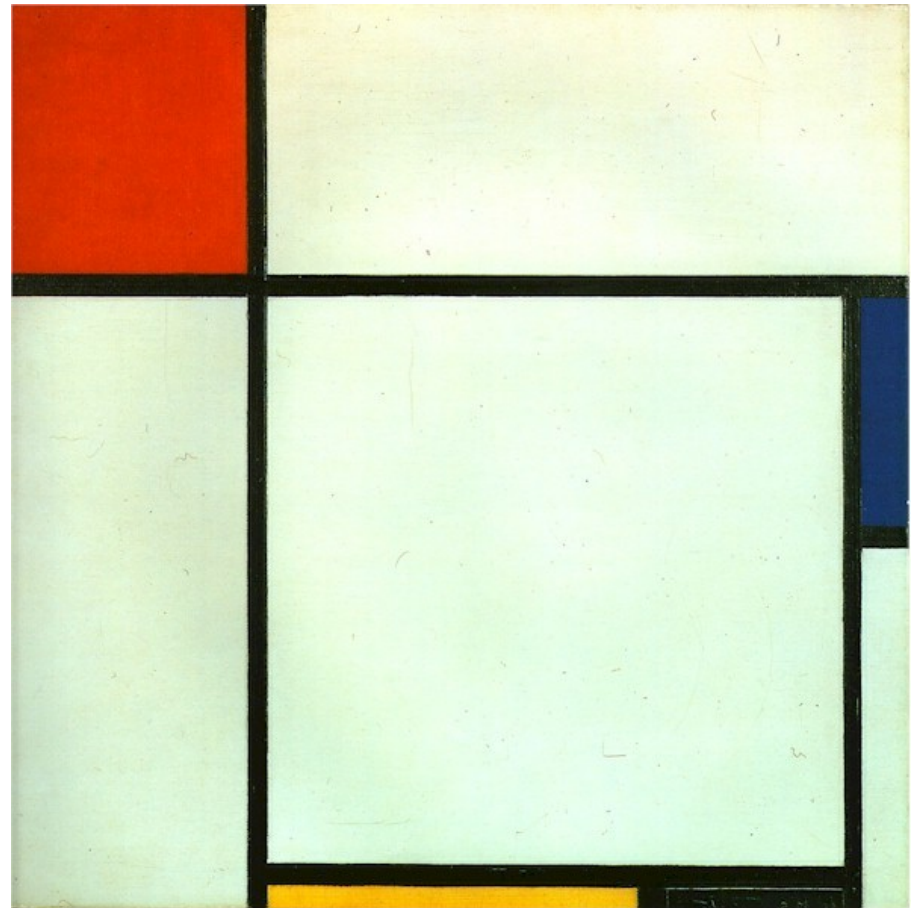
Robert Delaunay
Kruhové tvary, cca 1910

Piet Mondrian, Kompozice, cca 1930

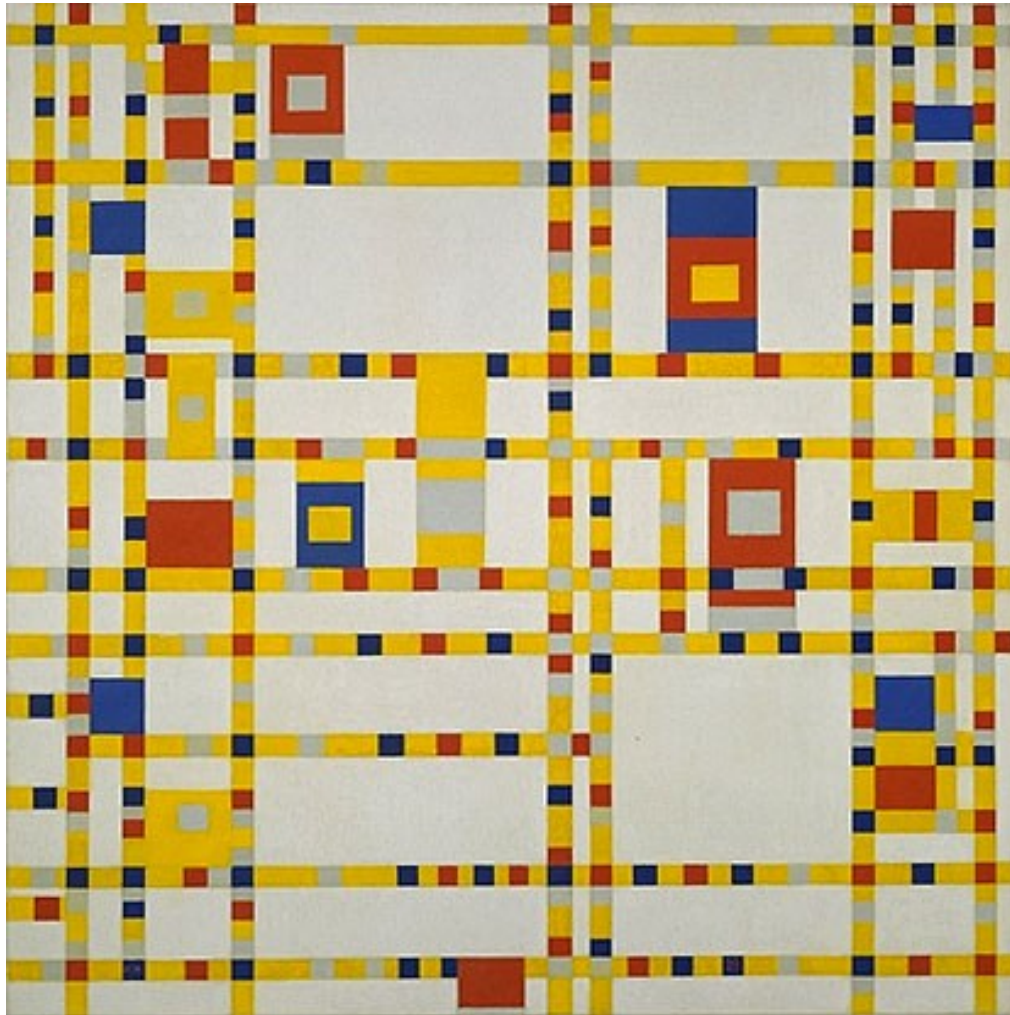
Za proměnlivými
přírodními formami je
neměnná čistá realita. Je
tedy třeba přírodní formy
redukovat až na čisté
neměnné poměry.

(P. Mondrian, Lidem
budoucnosti)

Piet Mondrian

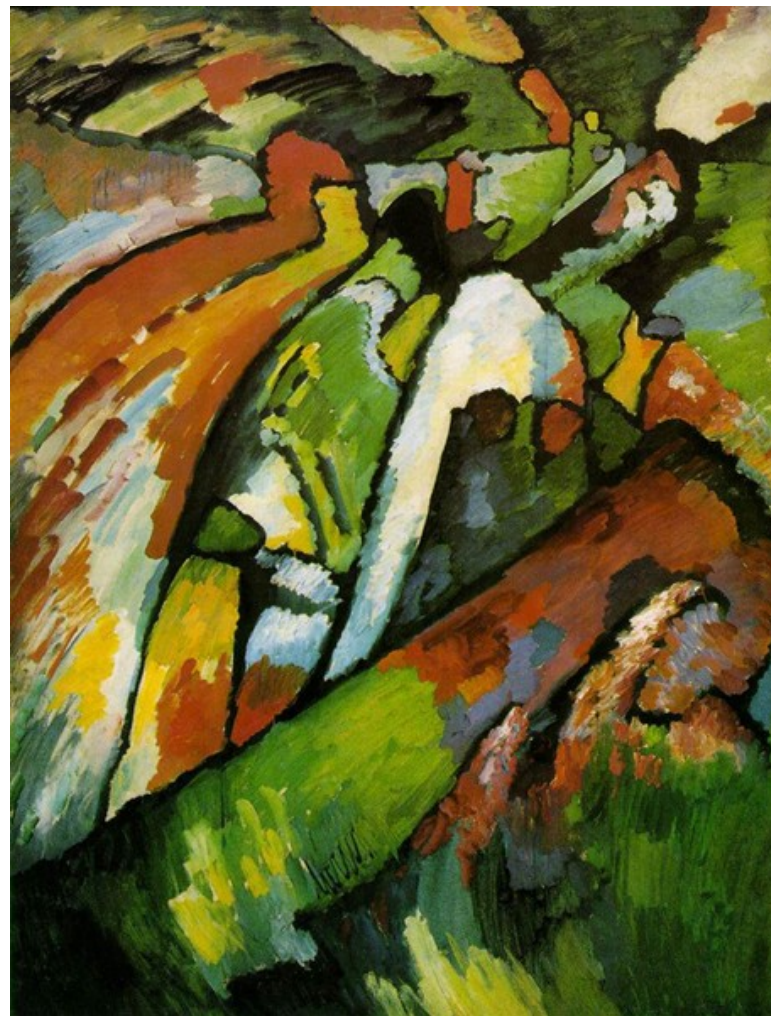
Broadway Boogie-Woogie, 1942-43

Vasilij Kandinskij Improvizace 7, 1910

Barva je prostředek bezprostředního působení na duši. Barva je klávesa. Oko je úderné kladívko. Duše je klavír s mnoha strunami. Umělec je ruka, která úderem na tu nebo onu klávesu způsobí vibraci duše.

(V. Kandinskij: O duchovnosti v umění. Mnichov 1912.)

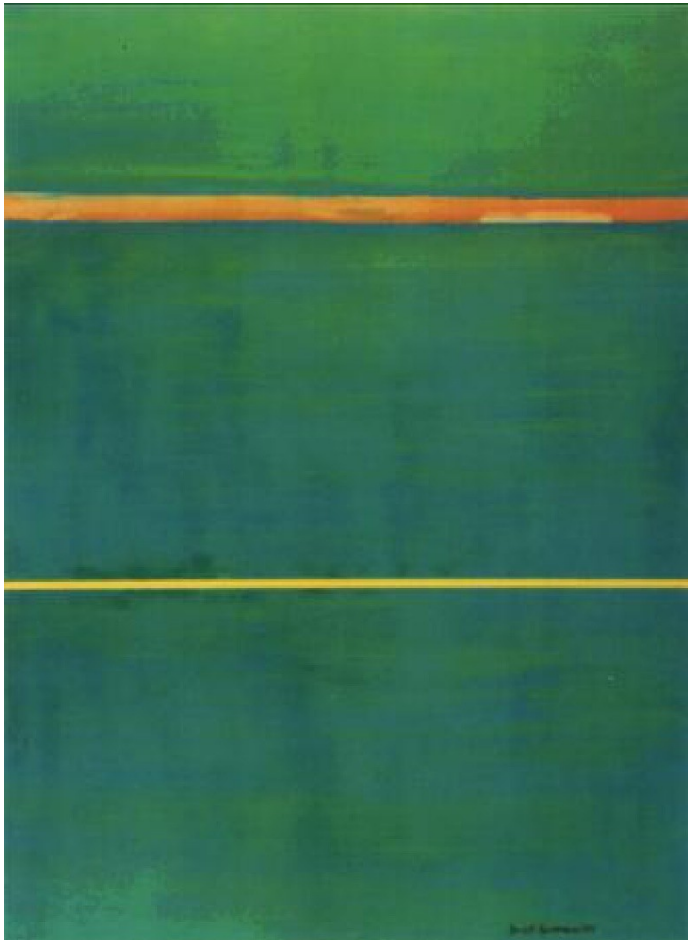
František Kupka
Amorfa - dvoubarevná fuga, 1912

Variety abstrakce

Barnett Newman, Dionysius, 1949

Mark Rothko, Bílý střed, 1950

Clyfford Still, 1949
Jackson Pollock, 1950

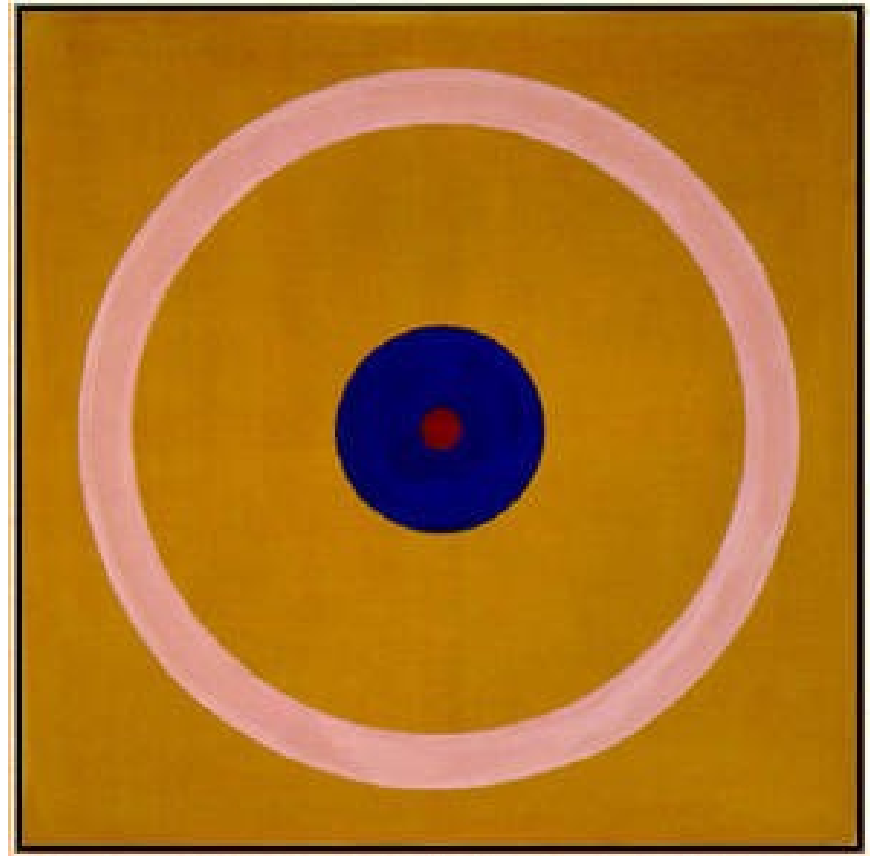

Kenneth Noland

Mosazný zvuk, 1962

...modernistické umělecké dílo se v zásadě musí vyhnout závislosti na jakékoli formě zkušenosti, která by nebyla vymezena povahou svého média. To mezi jiným znamená, že se musí vzdát iluzivnosti a jakéhokoli explicitního vztahu ke světu.

(Clement Greenberg, Nové sochařství, 1958)

Barnett Newman, Kdo se bojí červené, žluté a modré? IV, 1969-1970

Newmanův obraz se nesnaží ukázat, že trvání překračuje vědomí, sám o sobě chce být událostí, probíhajícím okamžikem... Newmanův obraz je andělem. Nic nezvěstuje, je sám o sobě zvěstováním. (J.-F. Lyotard)

Metafyzická malba Surrealismus

Giorgio de Chirico, Zneklidňující múzy, 1925

Max Ernst, Oblékání nevěsty, 1939

Kritika „akademismu avantgard“ Jindřich Chaloupecký

- *Svět, v němž žijeme* (1940)

Umění „objevuje skutečnost... ten svět, ve kterém žijeme, a nás, kteří žijeme. Neboť nejen tématem, ale smyslem a záměrem umění není nic než každodenní, úděsné a slavné drama člověka a skutečnosti...Nebude-li toho moderní umění schopno, bude zbytečné.“

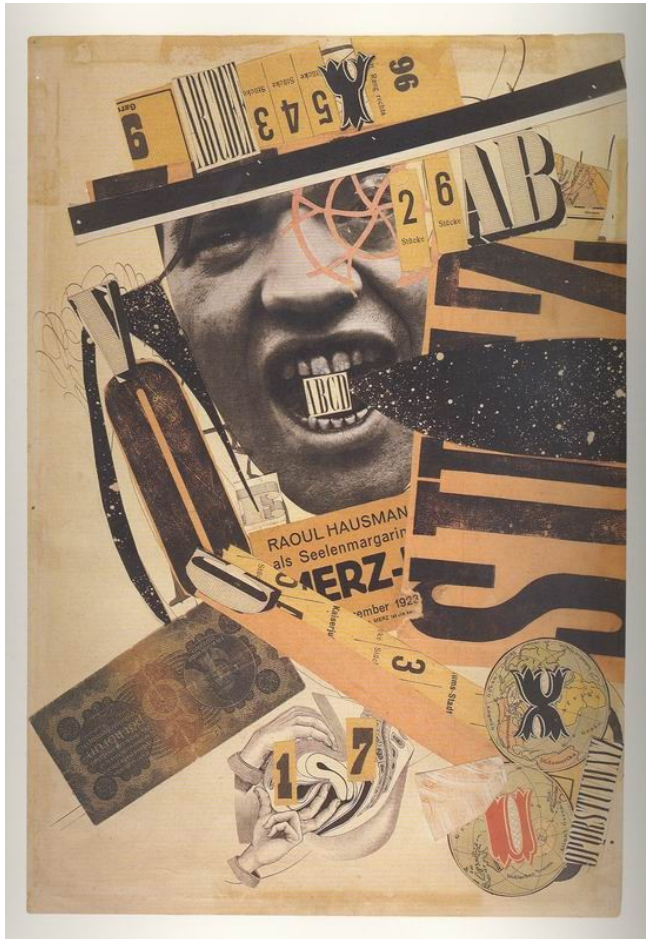
Skupina 42

František Hudeček, Noční chodec, 1941

Kamil Lhoták, Krajina s balónem a továrnou, 1939

Dada a „neodada“ (pop art)
Raoul Hausmann, ABCD, 1923-1924
Andy Warhol, Souper Dress, 1960

Marcel Duchamp, ready made
Kolo bicyklu, 1913; Fontána, 1917

Andy Warhol, Brillo Box, 1964, 1969

Teoretická diskuze: Arthur C. Danto

Richard Hamilton, Just What Is It That Makes Today's Homes so Different, so Appealing? 1956

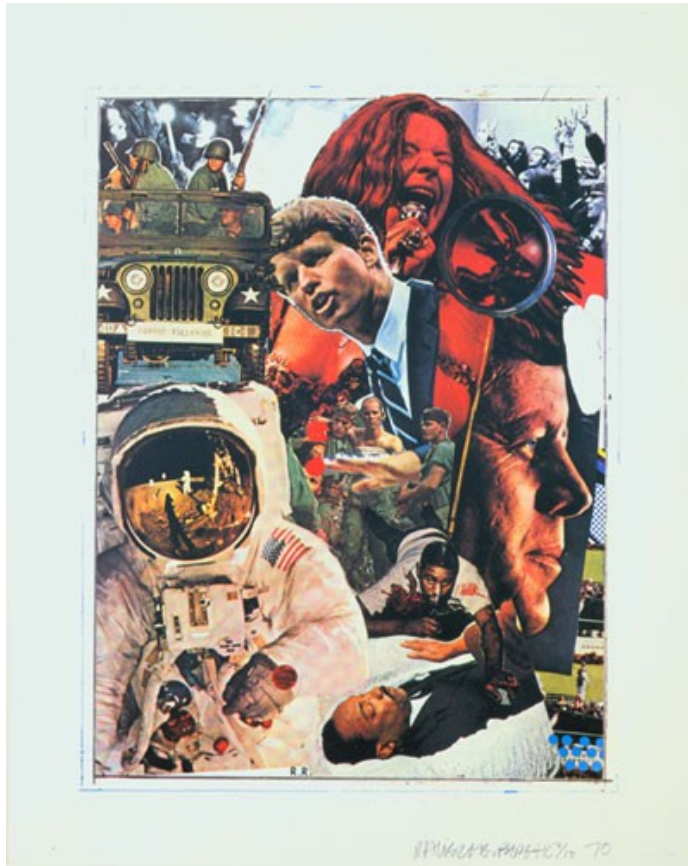
/pozn.: první dílo pop artu; rozlišení pop artu ve Velké Británii a v USA/

David Hockney
Portrét Nicka Wildera, 1966

Robert Rauschenberg, 1970
Roy Liechtenstein, 1963

Andy Warhol

Mick Jagger, 1975

Marilyn, 1967

Postmodernismus jako „preventivní kýč“

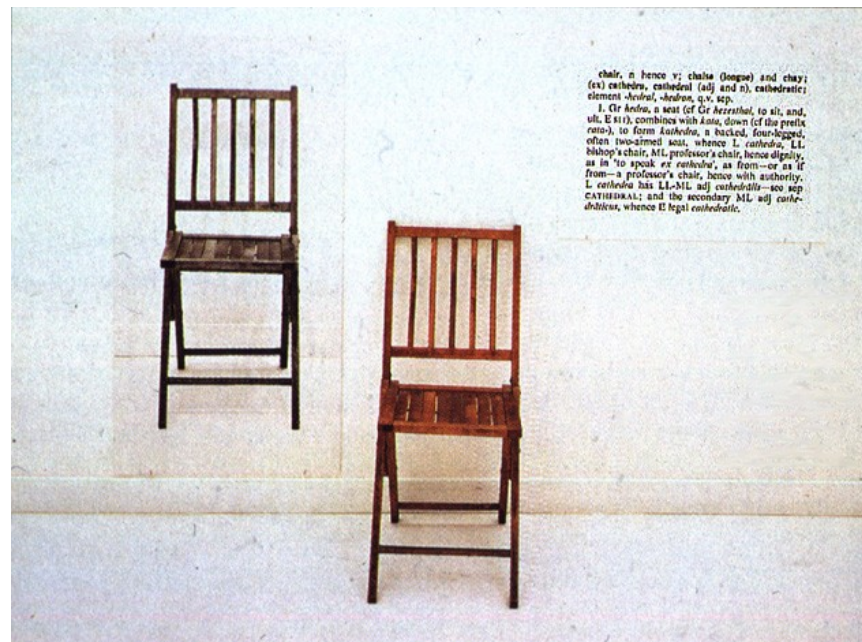
Jeff Koons, Slon, 1995

Jiří Surůvka, Teddy Bear, 2002

Konceptuální umění

Mezinárodní hnutí, jež se zrodilo v 60. letech 20. stol. v USA. Konceptuální umění povýšilo na nejdůležitější část umění myšlenku nebo koncept autora. V protikladu k umění určenému primárně pro oko je artikulován nový model umění postavený na zájmu o samotnou myšlenku. Konceptuální umění navazuje na teze Marcela Duchampa (1887-1968) a jeho koncept „umění jako idea“ – poukazující k jeho představě umění, které existuje primárně jako záměr autora. Materializace uměleckého díla byla často nahrazena písemným záznamem, nákresem, plánem, mapou, fotografií, filmem a videem. Souvisí s dematerializací umění, přesunem od fyzického k mentálnímu.

Joseph Kosuth, *Jedna a tři židle*, 1965
pozn.: klasický příklad k.u. – dílo opakuje význam slova „židle“ v reálné, obrazové a slovní podobě

Konceptuální umění

Joseph Kosuth

Arts As Idea Nothing, 1968

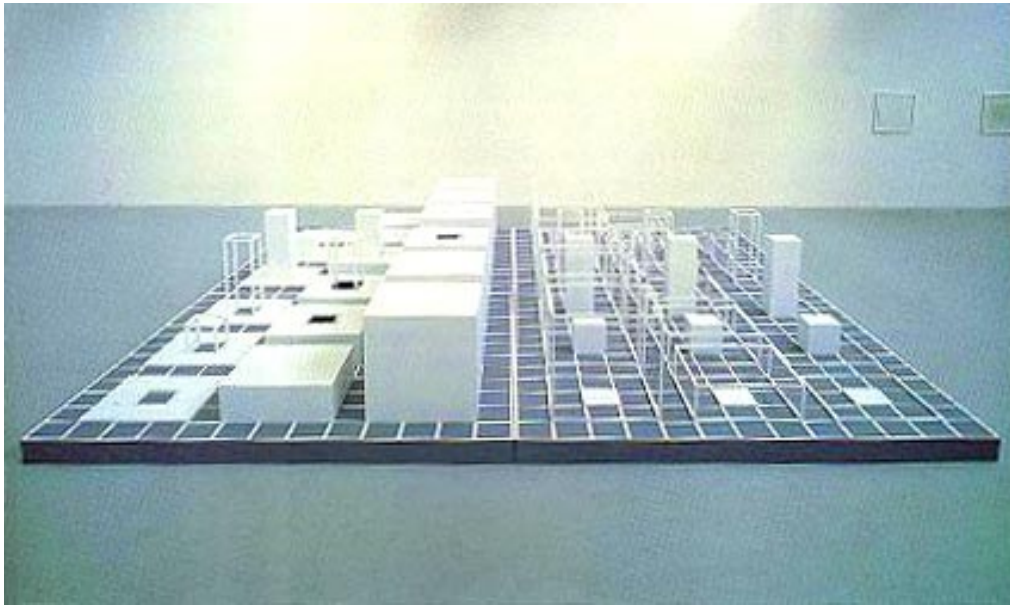
noth·ing (nuth/ing), *n.* **1.** no thing; not anything; naught: *She sat there all the evening and said nothing.* **2.** no item, part, quantity, trace, etc., of something implied or mentioned: *The searchers found nothing in the woods. Say nothing of our talk.* **3.** no matter of any kind: *A perfect vacuum would consist literally of nothing.* **4.** a complete absence of reward, value to be received or given, meaning, etc.: *hopes that come to nothing; an antique worth next to nothing; to expect something for nothing.* **5.** something of no importance: *Oh, my headache is nothing now.* **6.** a zero quantity: *Nothing from nine leaves nine.* **7.** a trivial utterance: *to say sweet nothings.* **8.** no great effort, trouble, etc.: *There's nothing to fixing this if you know how.* **9. nothing but**, nothing other than; only. **10. nothing doing**, **a.** emphatically no; certainly not. **b.** no perceptible activity of note: *There was nothing doing in town.* —*adv.* **11.** in no respect or degree; not at all: *Nothing dismayed, he repeated his question.* [orig. two words: *no thing*]

Joseph Kosuth
Four Colors Four Words, 1966

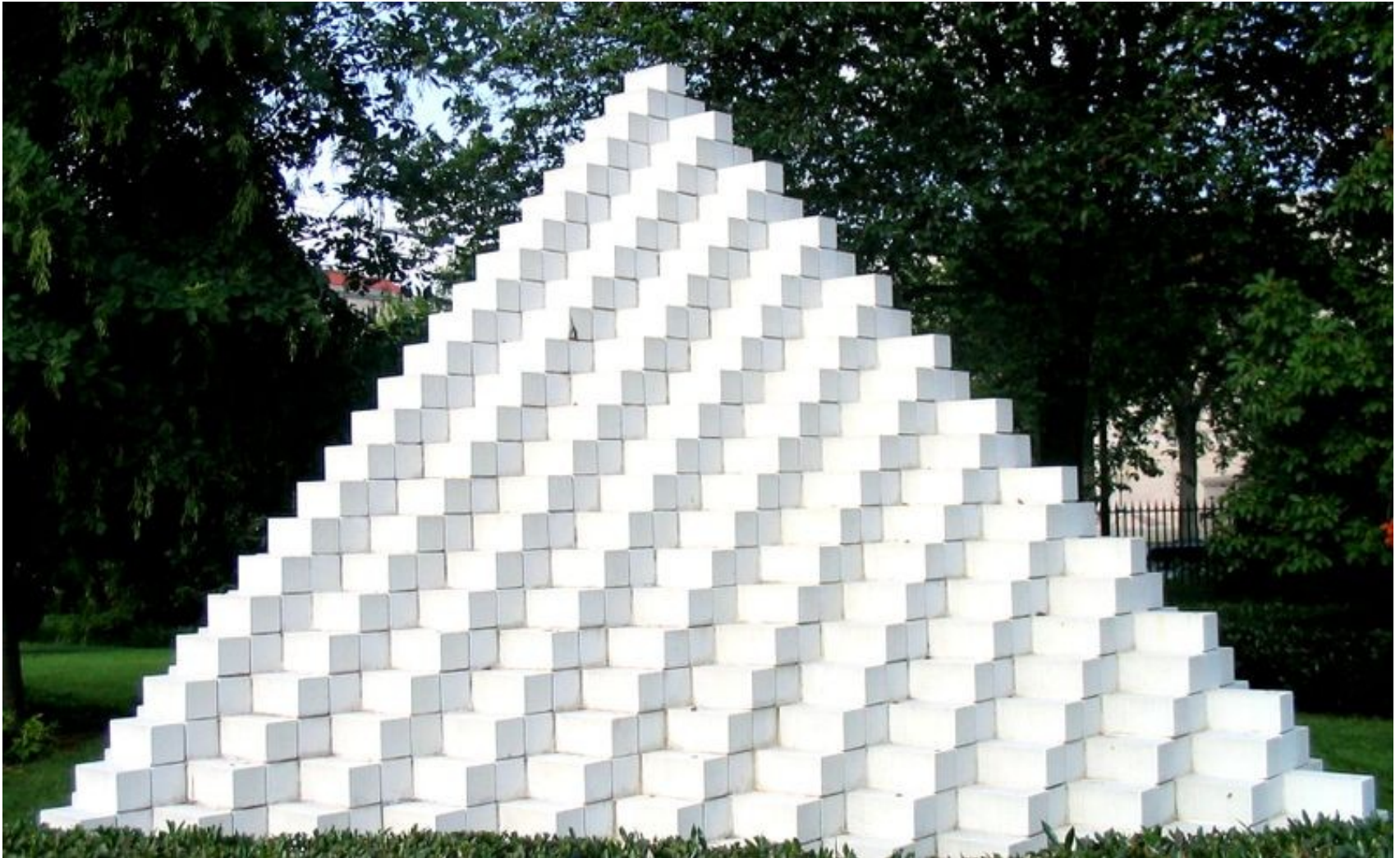

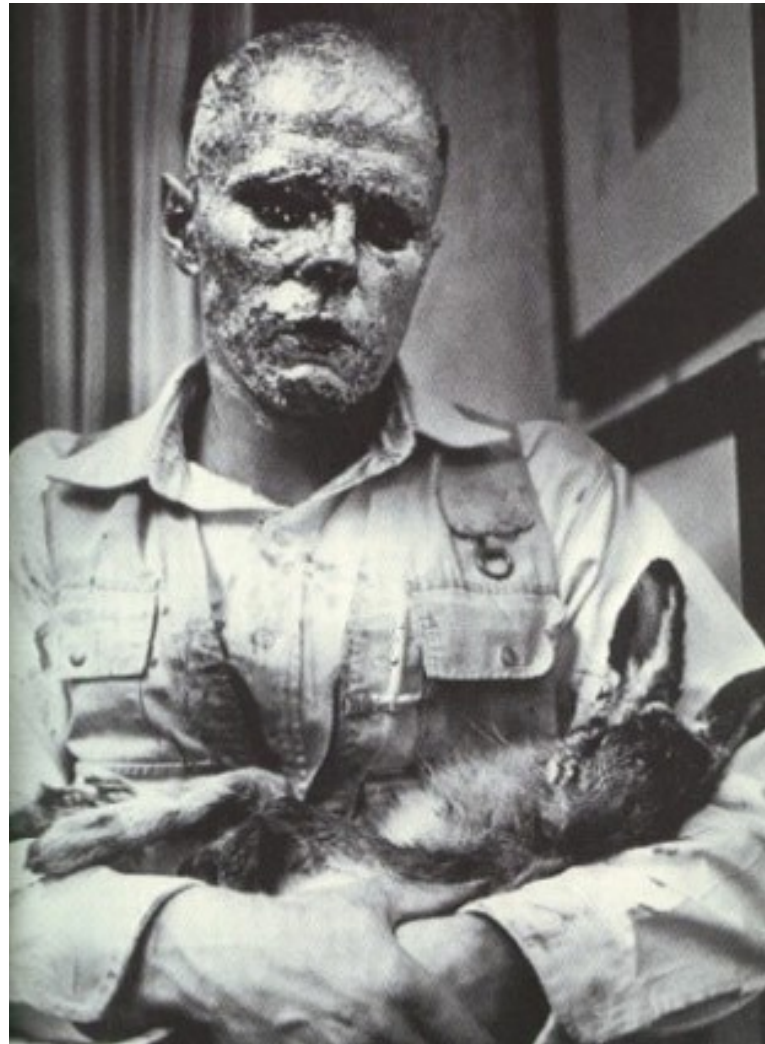
Sol Le Witt
Lines, Colors and their
Combinations, 1969-70
Serial Project 1, (A, B, C, D)
1966

Sol Le Witt
Four-Sided Pyramid, 1997

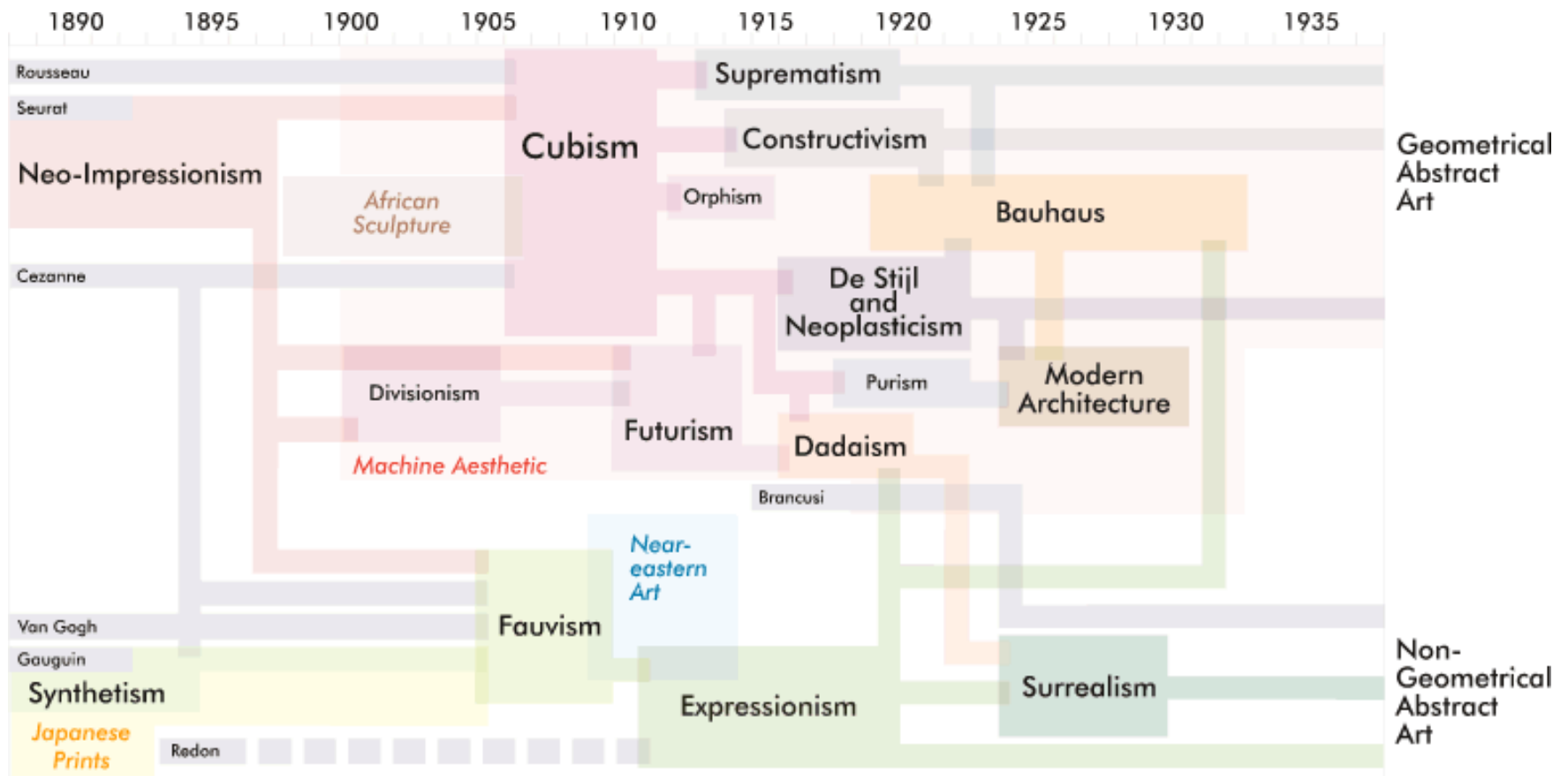

Joseph Beuys, Jak vysvětlit obraz mrtvému
zajíci, performance, Düsseldorf, 26. 11. 1965

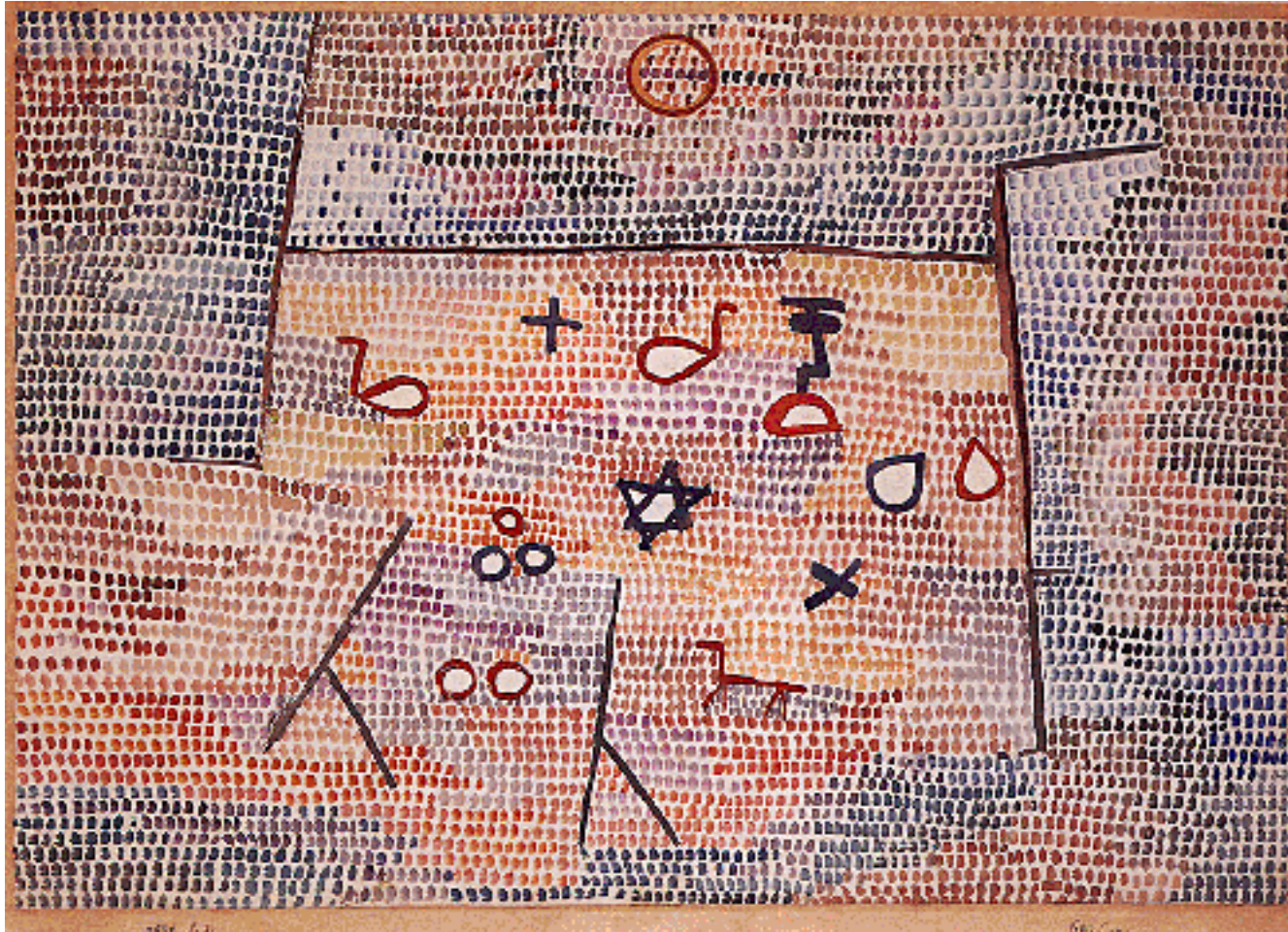

Genealogie umění modernismu

pozn.: nebezpečí schematizace a opomíjení děl, které nezapadají do vývojové linie; naproti tomu je možno upozornit na díla „solitérů“ – umělců využívajících sice modernistických postupů, ale „nezařaditelných“ do schématu (P. Klee, M. Chagall, Z. Rykr...)

Paul Klee Hračka, 1931

Zdenek Rykr
Únorové slunce nad malým městem, 1933

